

Innst. O. nr. 18

(2004-2005)

Innstilling til Odelstinget fra kommunalkomiteen

Ot.prp. nr. 50 (2003-2004)

Innstilling fra kommunalkomiteen om lov om endringer i introduksjonsloven mv.

Til Odelstinget

1. BAKGRUNNEN FOR LOVFORSLAGET

1.1 Sammendrag

Kommunal- og regionaldepartementet legger i proposisjonen fram forslag om endringer i lov 4. juli 2003 nr. 80 om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven). Forslaget går ut på å lovfeste en egen ordning med opplæring i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere.

Formålet med ordningen er å styrke innvandreres forutsetninger for å kunne delta aktivt i arbeids- og samfunnslivet.

Under behandlingen av St.meld. nr. 17 (2000-2001) støttet kommunalkomiteen Regjeringens forslag om å innføre rett og plikt til deltakelse i norskopplæring. Det ble spesielt pekt på at tilbudet må tilpasses den enkeltes behov. Stortinget behandlet saken 23. april 2001 og fattet vedtak i samsvar med innstillingen.

Utdannings- og forskningsdepartementet utarbeidet høsten 2003 en strategiplan for departementets helhetlige politikk knyttet til opplæring og integrering av minoritetspråklige i skole og utdanning. Et av delmålene er å bedre norskferdighetene hos den voksne minoritetsbefolkningen.

Lov 4. juli 2003 nr. 80 om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere regulerer en ordning der deltakelse i et individuelt tilrettelagt introduksjonsprogram gir deltakeren rett til en bestemt ytelse til livsopphold, kalt introduksjonsstønad. Et av siktemålene med ordningen er å dekke deltakernes behov for språkopplæring og innsikt i norske samfunnsforhold.

Ved innføringen av introduksjonsloven ble det således lagt et grunnlag for et individuelt heldagsprogram med norskopplæring som en av hovedkomponentene.

Kommunal- og regionaldepartementet sendte 25. juli 2003 forslag til ny lovfestet ordning og ny finansieringsordning for opplæring i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere på høring.

Det gjøres nærmere rede for innholdet i høringsbrevet og høringsuttalelsene under behandlingen av de enkelte lovforslagene i proposisjonen.

Et overveiende flertall av de vel 160 høringsinstansene som uttalte seg, slutter seg til departementets beskrivelse av formålet og intensjonene bak forslaget. I proposisjonen er det i egne kapitler gjort nærmere rede for gjeldende ordning for norskopplæringsordninger i andre land.

1.2 Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sigvald Oppebøen Hansen, Reidar Sandal, Karl Eirik Schjøtt-Pedersen og Signe Øye, fra Høyre, Peter Skovholt Gitmark, Hans Kristian Hogsnes og Kari Lise Holmberg, fra Fremskrittspartiet, Torbjørn Andersen og Per Sandberg, fra Sosialistisk Venstreparti, Karin Andersen og Heikki Holmås, fra Kristelig Folkeparti, Pål Kårbø og Ivar Østberg, og fra Senterpartiet, lederen Magnhild Meltveit Kleppa, viser til St.meld. nr. 17 (1996-1997) om innvandring og det flerkulturelle Norge, hvor daværende regjering bebudet at den ville ta initiativ til at forbindelsen mellom hva nyankomne innvandrere mottar i offentlige stønader og deres deltakelse i kvalifiseringstiltak, skulle styrkes og tydeliggjøres. Komiteen viser også til at kommunal- og regionalmi-

nisteren våren 1998 satte ned en tverrdepartemental arbeidsgruppe, som skulle utrede hvordan dette kunne gjennomføres. Arbeidsgruppen anbefalte innføring av en egen stønadsordning ved lov for nyankomne innvandrere. Videre viser komiteen til at Stortinget i forbindelse med behandlingen av Dokument nr. 8:87 (1997-1998), ba Regjeringen om å sette i verk forsøk med tiltak for å vri inntekten for nyankomne flyktninger og innvandrere fra passiv sosialhjelp til aktive tiltak, med sikte på å få personer i denne gruppen raskere ut i arbeid eller utdanning. Prosjektarbeidet startet opp i 1999.

På bakgrunn av ovennevnte, foreslo Regjeringen i St.meld. nr. 50 (1998-1999) Utjamningsmeldinga - Om fordeling av inntekt og levekår i Norge, at det skulle innføres en ny form for inntektssikring, der kommunens utbetaling av ytelser til livsopphold og boutgifter betinges av at nyankomne innvandrere deltar aktivt i et kvalifiseringsopplegg. For å gjennomføre en slik ordning, bebudet Regjeringen at den ville nedsette et eget utvalg som skulle utrede og lage utkast til en lov om stønad for nyankomne innvandre- re.

Komiteen viser til at Stortinget den 18. april 2002 fattet vedtak hvor Regjeringen snarest ble bedt å innføre et obligatorisk introduksjonsprogram både for flyktninger, de som får opphold på humanitært grunnlag, og alle som får opphold for familiegjenforening med disse, jf. Innst. S. nr. 129 (2001-2002). Det framgår av denne innstillingen at kommunene skal ha plikt til å tilrettelegge et introduksjonsprogram for den enkelte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener at norsk integreringspolitikk har vært mangelfull pga. manglende krav til flyktninger, og mener derfor at et introduksjonsprogram bør være basert på krav om egen innsats og eget ønske om integrering.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at støtteordningene bør være prestasjonsbasert.

2. BEHOVET FOR OG HENSIKTEN MED EN NY ORDNING

2.1 Sammendrag

Evnen til å bruke språket skriftlig og muntlig er en av de viktigste forutsetningene for å delta og posisjonere seg i samfunnet. Etter departementets mening bør utgangspunktet være at det først og fremst er den enkelte innvandrers selv som har ansvaret for å delta aktivt i samfunnslivet. Samfunnet må på sin side legge forholdene til rette på en hensiktsmessig måte for

at dette faktisk skal bli mulig. Departementet mener at lovforslaget vil bidra til at sjansene for å delta og finne seg til rette vil bedres betraktelig.

Voksne innvandrere har i dag ingen lovhjemlet rett eller plikt til norskopplæring. Kommunene er imidlertid i medhold av lov 28. mai 1976 nr. 35 om voksenopplæring (voksenopplæringsloven) gitt ansvar for å tilby norskopplæring innenfor rammen av gjeldende særtilskuddsordning og opplæringsplan. Det har i de siste årene vært en sterk økning i norskopplæringens omfang og kostnader, samtidig som gjennomstrømningen er svak i den forstand at få deltakere fullfører opplæringen. Departementet ser derfor behov for å legge til rette for en bedre og mer effektiv norskopplæring.

Departementet ønsker å gjøre gjennomført obligatorisk norskopplæring til et vilkår for innvilgelse av bosettingstillatelse. Som en ytterligere understreking av språkopplæringens betydning, foreslår departementet også å innføre krav om gjennomført norskopplæring eller tilsvarende kunnskaper oppnådd på annen måte for innvilgelse av søknad om norsk statsborgerskap.

Det er nødvendig å forbedre situasjonen for kvinner med innvandrerbakgrunn spesielt, ettersom erfaring viser at en del av innvandrerkvinnene i praksis ikke har de samme mulighetene som menn generelt og innvandrer menn spesielt. For å møte denne utfordringen, bygger lovforslaget på en individuell rett og plikt til norskopplæring.

Lovregulering av rett og/eller plikt til norskopplæring foreslås tatt inn i introduksjonsloven. Departementet mener dessuten at det er hensiktsmessig for brukerne at bestemmelser om kvalifisering for nyankomne innvandrere er samlet i én lov.

2.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at det i de siste årene vært en sterk økning i norskopplæringens omfang og kostnader, men som Regjeringen også peker på, har gjennomstrømningen vært lav. Dette er ikke tilfredsstillende. Komiteen mener dette bør legges til grunn når man utvider og foreslår nye tiltak for å få flere til å fullføre opplæringen. Komiteen mener det er viktig å sikre resultatoppnåelse som tilfredsstillende krav som stilles i de foreslåtte lovendringene. Dette er viktig for å oppnå deltakelse i det norske samfunnet.

Komiteen deler derfor Regjeringens syn på at det å bruke språket skriftlig og muntlig er en av de viktigste forutsetningene for å kunne integreres, delta og inkluderes i det norske samfunnet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folke-

parti mener også at det først og fremst er innvandrerne selv som har ansvaret for at dette skjer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at innvandrerne selv også har et ansvar for integrering og deltaking.

Komiteen vil presisere at de tiltak og muligheter samfunnet tilrettelegger for innvandrere må gjenspeile at man stiller krav om deltakelse, og samtidig legger dette til grunn for å oppnå permanent opphold og statsborgerskap.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til den klare sammenhengen mellom språkkunnskap og mulighet for å delta i samfunnsliv, studier, jobb og fellesskapet generelt. Det er derfor viktig at gratis språkopplæring tilbys langt bredere enn det Regjeringens forslag nå legger opp til.

3. INTERNASJONALE FORPLIKTELSER

3.1 Sammendrag

3.1.1 *Er staten forpliktet til å gi opplæring i norsk og samfunnskunnskap?*

Internasjonale avtaler som Norge er bundet av gir anvisning på en rett til grunnleggende utdanning, også for innvandrere, men det nærmere innholdet av denne retten er ikke presist angitt. Det er kun Den europeiske konvensjon om fremmedarbeideres rettslige stilling og Den reviderte europeiske sosialpakt som oppstiller en positiv forpliktelse til å legge til rette for norskopplæring. Departementet kan ikke se at den foreslåtte ordningen om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere bryter med statens plikt til å legge forholdene til rette for slik utdanning.

3.1.2 *Står staten fritt til å pålegge en plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap?*

Departementet er av den oppfatning at de løsningsalternativer som er valgt i lovforslaget ikke vil komme i konflikt med internasjonale forpliktelser Norge er bundet av. Det står staten fritt å innføre en lovbestemt plikt til norskopplæring. Staten kan stille krav om gjennomført 300 timer språkopplæring eller dokumentasjon av kunnskaper i norsk språk for innvilgelse av bosettingstillatelse og norsk statsborgerskap.

3.1.3 *Ikke-diskrimineringsprinsippet*

Likhetskravet, eller forbudet mot diskriminering, er i dag slått fast som et generelt menneskerettslig prinsipp. Prinsippet er nedfelt i en rekke internasjonale konvensjoner.

Departementet har valgt å foreslå en begrensning i retten til gratis opplæring i forhold til de gruppene som etter departementets vurdering vil ha de beste forutsetninger for selv å kunne bekoste norskopplæringen.

Etter departementets vurdering har det en saklig og legitim begrunnelse at arbeidsinnvandrere og deres familie pålegges en plikt til å delta i egenfinansiert språkopplæring. Arbeidsinnvandrere med en tillatelse som danner grunnlag for bosettingstillatelse kommer til Norge på grunnlag av et konkret arbeidstilbud, og de har fra første dag en tilknytning til samfunnet. Personer som kommer til landet på grunnlag av familiegjennforening med personer som har fått bosettingstillatelse, omfattes av retten til gratis norskopplæring.

Personer med en EFTA-/EØS-tillatelse unntas fra både rett og plikt til norskopplæring, da EØS-avtalen stenger for å innføre en slik plikt. Dette utgjør ikke ulovlig diskriminering. Videre unntas nordiske borgere fra rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

3.1.4 *Særlig om statsløse og flyktninger*

En person er statsløs når vedkommende ikke har statsborgerskap i noe land. I Den europeiske konvensjon om statsborgerskap av 1997 art. 6 nr. 4 bokstav g heter det at statsløse og flyktninger skal gis en særlig gunstig behandling med hensyn til erverv av statsborgerskap.

Det legges til grunn at dagens norske regelverk oppfyller den forpliktelse staten har i henhold til konvensjonen. Dette vil etter departementets vurdering også gjelde noen tilfeller selv om det innføres vilkår som foreslått om gjennomført norskopplæring eller tilsvarende kunnskaper oppnådd på annen måte for erverv av norsk statsborgerskap.

3.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at de foreslåtte endringer i introduksjonsloven er i tråd med de internasjonale konvensjonene som Norge har bundet seg til. De samme internasjonale forpliktelsene legger heller ikke begrensninger for en eventuell opptrapping av introduksjonsprogrammet.

4. PERSONKRETS

4.1 Sammendrag

4.1.1 *Avgrensning etter oppholdsgrunnlag*

Departementet foreslår at personer som skal omfattes av ordningen med rett og/eller plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, bør ha utsikter til varig opphold i Norge. En slik avgrens-

ning kan lettest foretas på bakgrunn av grunnlaget for den enkeltes tillatelse etter utlendingsloven.

I medhold av lovforslagets § 17 første ledd bokstav a vil utlending som har fått en oppholds- eller arbeidstillatelse etter utlendingsloven som danner grunnlag for bosettingstillatelse etter utlendingsloven § 12 være omfattet av rett og plikt til norskopplæring. Etter første ledd bokstav b omfattes også utlending som har fått kollektiv beskyttelse i massefluktsituasjon i medhold av utlendingsloven § 8a.

Bosettingstillatelse etter utlendingsloven er en tillatelse som gir rett til å ta opphold og arbeid i landet uten tidsbegrensning, jf. utlendingsloven § 12. Første ledd bokstav a innebærer at personer med tillatelse etter følgende bestemmelser i utlendingsloven, vil være omfattet av rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap dersom det framgår av den individuelle tillatelsen at den danner grunnlag for bosettingstillatelse:

1. Asyl, jf. utlendingsloven §§ 17 og 18, jf. utlendingsforskriften § 63 fjerde og femte ledd.
2. Oppholds- eller arbeidstillatelse etter innreisetillatelse som overføringsflyktning, jf. utlendingsloven § 22 fjerde ledd, jf. utlendingsforskriften § 81 tredje ledd, jf. § 63 tredje til femte ledd.
3. Opphold på humanitært grunnlag etter søknad om asyl, jf. utlendingsloven § 8 annet ledd, jf. utlendingsloven § 15 første og annet ledd, jf. utlendingsforskriften § 21 første og annet ledd.
4. Oppholds- eller arbeidstillatelse, jf. utlendingsloven § 8 annet ledd, jf. utlendingsforskriften § 21 femte ledd.
5. Familiegjenforening med personer som har tillatelse som nevnt ovenfor, samt familiegjenforening med norsk eller nordisk borger bosatt i riket, jf. utlendingsloven § 9 første ledd, jf. utlendingsforskriftens §§ 22 og 23, og utlendingsloven § 8 annet ledd, jf. utlendingsforskriften § 24.
6. Familiegjenforening med person som har bosettingstillatelse etter utlendingsloven § 12, jf. utlendingsloven § 9 og § 8 annet ledd. Det vises for øvrig til kapittel 7.

§ 17 tredje ledd unntar visse grupper fra retten til gratis norskopplæring. Personer som har en oppholds- eller arbeidstillatelse etter utlendingsloven § 8 første ledd, jf. utlendingsforskriften §§ 18 og 3 (arbeidsinnvandrere fra land utenfor EØS/EFTA-området) og deres familiemedlemmer med tillatelse etter utlendingsloven §§ 9 og 8 annet ledd, omfattes ikke av retten til å delta i gratis opplæring. Denne gruppen omfattes ikke av retten selv om den enkelte i gruppen har en tillatelse som danner grunnlag for bosettingstillatelse. Tredje ledd innebærer imidlertid at denne gruppen likevel har en plikt til å delta i opplæring i

norsk og samfunnskunnskap i til sammen 300 timer. Opplæringen er ikke gratis for denne gruppen. Kommunen kan således kreve betaling fra den enkelte som omfattes av plikten etter denne bestemmelsen, jf. § 18 første ledd siste punktum.

Familiemedlemmer til arbeidsinnvandrere vil på samme måte som hovedpersonen også kunne ha behov for opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det forutsettes imidlertid også her at hovedpersonen kan forsørge familiemedlemmene, herunder dekke utgifter i forbindelse med deltakelse i opplæringen.

Det er viktig å understreke at både kommuner og arbeidsgivere når som helst står fritt til å tilby gratis norskopplæring til personer som faller utenfor personkretsen for rett til gratis opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

4.1.2 Avgrensning etter alder

Departementet foreslår at nedre aldersgrense for rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap settes likt med alderen for opphør av plikt til grunnskoleopplæring, det vil si 16 år. Dette gjøres for å fange opp personer som har kommet til Norge like før de fylte 16 år, og som ikke rakk å lære seg tilstrekkelig norsk gjennom den obligatoriske grunnskoleopplæringen innen fylte 16 år.

Den øvre aldersgrensen foreslås satt høyere for retten til opplæring enn for plikten til opplæring. Øvre aldersgrense for plikt til norskopplæring foreslås satt til 55 år, som også er den øvre aldersgrensen for rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram. Når det gjelder retten til opplæring, foreslås grensen oppad satt til den formelle pensjonsalderen i Norge, som i dag er 67 år.

I mange tilfeller kan det imidlertid være hensiktsmessig at kommunen tilbyr norskopplæring til personer over 67 år. Denne vurderingen overlates til den enkelte kommune.

Etter departementets vurdering vil det være både lite hensiktsmessig og urimelig å pålegge personer over 55 år en plikt til deltakelse i norskopplæring. Dette er også øvre aldersgrense for plikt til å delta i introduksjonsordning. Personer over 55 år, som ellers oppfylder vilkårene for rett og plikt til opplæring, vil imidlertid fortsatt kunne ha behov for opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det foreslås derfor at denne gruppen kun skal gis en rett til 300 timer opplæring, og ingen plikt. Alle som omfattes av rett og/eller plikt til norskopplæring vil ved behov kunne få ytterligere 2 700 timer opplæring. Avgrensning etter alder framgår av lovforslagets § 17 annet ledd.

4.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 2 (2004-2005).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at Stortinget så sent som ved takelsen av introduksjonsloven i 2003 la vekt på at alle som fikk familiegjenforening med en som hadde fått opphold på humanitært grunnlag, skulle inkluderes i det obligatoriske introduksjonsprogrammet. Flertallet mener derfor det er uheldig at denne gruppen ikke lenger skal ha rett til introduksjonsprogram.

Flertallet mener at den innstramningen som tidligere er gjort vedrørende fjerning av norskopplæring til personer i flyktningmottak bør reverseres, også sett i lys av andre endringer i norsk flyktning- og asylpolitikk. Etter innføringen av praksisen med 48-timers behandling av søknader til de som vurderes som åpenbart grunnløse, er det langt færre som blir overført til flyktningmottak for å få saken behandlet etter ordinært saksbehandlingsløp.

Flertallet mener derfor at de som nå skal vurderes i forhold til asyl eller opphold på humanitært grunnlag, vil ha større muligheter for å få dette innvilget. For å gjøre tiden i mottak meningsfylt og konstruktiv, vil det være viktig å igjen igangsette norskopplæring i mottak. Det vil være en god investering i å utnytte den utdanning, trening og erfaring som mange flyktninger og asylsøkere har, og det vil også bety at de som innvilges opphold vil være raskere i stand til å ta del i samfunns- og arbeidsliv, og vil ha større mulighet for å klare seg selv også økonomisk.

Flertallet viser til sine respektive partiers merknader i Budsjett-innst. S. I (2004-2005) der det fremmes forslag om gjeninnføring av norskopplæring i asylmottak for voksne.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti er enig med Regjeringen i at staten primært må gi personer som har klare utsikter til varig opphold muligheten til å delta i introduksjonsprogrammet. Det er viktig å konsentrere de tilgjengelige ressursene om dem som vil ha et behov for dette i integreringsprosessen, samtidig som man ikke gir falske forhåpninger til de som har mindre eller minimale utsikter for et varig opphold i landet.

Disse medlemmer vil også understreke at man ser det som viktig at de grupper, som har forutsetninger for det, eller hvor det er naturlig å forvente det, tar ansvar for norskundervisningen til gjenforente familiemedlemmer og påtar seg det økonomiske ansvaret som dette medfører.

Komiteen viser til at Regjeringen foreslår plikt til å ta norskopplæring for de EØS-borgerne som ønsker bosettingstillatelse.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti vil påpeke viktigheten av å gi samme rett til norskopplæring til EØS-borgere som for øvrige innvandrere. Voksenopplæringsinstitusjonene i de største byene anslår at disse gruppene utgjorde om lag en tredjedel av opplæringsdeltakerne før ordningen ble fjernet i år. Arbeidsinnvandrere og deres familier må også gis samme rett og plikt, og ikke slik det nå legges opp til. Med den ordningen Regjeringen foreslår vil mulighet til gratis opplæring avhenge av kommunenes økonomi, fordi det er kommunene selv som skal vurdere om undervisning skal tilbys gratis eller om det skal kreves betaling. Dette vil etter disse medlemmers oppfatning føre til forskjeller kommunene imellom, og det vil ramme de som har behov for opplæringen.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn stemme imot innstillingens § 17 fjerde ledd og § 18 første ledd siste punktum.

Disse medlemmer vil fremme følgende forslag:

"§ 17 annet ledd skal lyde:

Utlending mellom 55 og 67 år med oppholdsgrunnlag som nevnt i bokstav a eller b, samt utlending med tillatelse etter utlendingsloven kapittel 8 om særlige regler for utlendinger som omfattes av Avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen) og Konvensjonen om opprettelse av Det europeiske Frihandelsforbund (EFTA-avtalen) med oppholdstillatelse som er gitt for fem år, jf. utlendingsloven § 51, jf. § 54, har rett, men ikke plikt, til å delta i opplæring som nevnt i første ledd.

§ 17 femte ledd første punktum skal lyde:

Rett og plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap foreligger ikke dersom det dokumenteres at vedkommende har tilstrekkelige kunnskaper i norsk.

§ 17 sjettede ledd første punktum skal lyde:

Rett og plikt til deltakelse etter første og annet ledd inntreder ved innvilgelse av første gangs tillatelse etter utlendingsloven, eller fra ankomst til riket for utlending som har fått slik tillatelse for innreise."

5. RETT OG PLIKT TIL DELTAKELSE I NORSKOPPLÆRING

5.1 Sammendrag

5.1.1 Hva innebærer rett og plikt til norskopplæring for den enkelte?

Departementets lovforslag går ut på at det innføres en individuell plikt og/eller en individuell rett til å delta i norskopplæring i til sammen 300 timer for

innvandrere som tar sikte på et varig opphold i Norge. Opplæringen skal være gratis for deltakerne. Innenfor timerammen på 300 timer skal 50 timer være forbeholdt opplæring i samfunnskunnskap på et språk deltakeren forstår. Retten og/eller plikten til opplæringen vil gjelde fra vedtakstidspunktet for førstegangs oppholds- eller arbeidstillatelse gitt i medhold av utlendingsloven. Alternativt inntreer retten og/eller plikten ved ankomst til riket, dersom tillatelse er innvilget før innreise eller dersom personen er unntatt fra kravet om oppholds- eller arbeidstillatelse. Det foreslås videre en frist på tre år for gjennomføring av retten til opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Dersom opplæringen ikke gjennomføres innenfor denne tidsfristen, bortfaller retten til gratis opplæring.

Rettighetsfestingen innebærer at den enkelte vil kunne kreve gratis norskopplæring i 300 timer med tilhørende opplæringsmateriell av kommunen. Opplæringen skal være individuelt tilpasset.

Pliktfestingen innebærer for det første en plikt til å påbegynne opplæringen, og for det andre en plikt til å delta i opplæringen i til sammen 300 undervisningstimer. Det stilles ingen krav til den enkeltes ferdighetsnivå etter gjennomførte 300 timer.

Informasjon om retten og plikten bør formidles til dem som omfattes av ordningen sammen med vedtak om oppholdstillatelse fra utlendingsmyndighetene. Kommunen forutsettes også å informere aktivt om ordningen, blant annet ved å gi praktiske opplysninger om tilgang til opplæringen.

Det foreslås inntatt en forskriftshjemmel i loven, slik at det kan gis utfyllende bestemmelser om fravær og permisjon.

5.1.2 Bortfall av retten og fritak fra plikten

TILSTREKKELIGE KUNNSKAPER I NORSK

Når det innføres rett og plikt til deltakelse i opplæringen, er det nødvendig å kunne gjøre unntak, både av hensyn til hva som er rimelig for den enkelte og for å gjøre ordningen mer målrettet.

Departementet foreslår at det verken innføres en rett eller en plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap for personer som har tilstrekkelige kunnskaper i norsk.

Det synes innlysende at personer som allerede behersker norsk, både unntas fra obligatorisk deltakelse og ikke gis rett til gratis opplæring. Et tilfredsstillende muntlig ferdighetsnivå alene bør ikke kunne oppfylle vilkåret om tilstrekkelige kunnskaper i norsk. Departementet foreslår at nærmere fastsettelse av kunnskapsnivået, og eventuelle tester som kan fastslå om en person innehar tilstrekkelige kunnskaper i norsk, reguleres i forskrift. Det vil av forskriften også måtte framgå hva slags dokumentasjon på

norskkunnskaper som for øvrig skal kunne oppfylle vilkåret om tilstrekkelige kunnskaper i norsk.

Det påhviler den enkelte selv å dokumentere tilstrekkelige kunnskaper i norsk for å kunne bli fritatt fra plikten. Den som vil gjøre sin rett til deltakelse i norskopplæring gjeldende, skal likeledes gi alle relevante opplysninger vedrørende vedkommendes ferdigheter i norsk.

TILSTREKKELIGE KUNNSKAPER I SAMISK

Personer som kan dokumentere at de har kunnskaper i samisk vil også kunne unntas fra plikten til å delta i norskopplæringen, men de vil likevel ha rett til slik opplæring.

Fritaket inntreer imidlertid ikke automatisk. Den enkelte må selv søke kommunen om fritak. Hva som skal til for å oppfylle kravet om tilstrekkelige kunnskaper i samisk foreslås nærmere regulert i forskrift.

HELSEMESSIGE ÅRSAKER

Personer som av særlige medisinske eller andre tungtveiende grunner ikke kan delta i opplæringen, skal unntas fra plikten. Det forutsettes at grunnlaget for eventuelle unntak kan dokumenteres. Selv om en person unntas fra plikten av helsemessige eller andre tungtveiende årsaker, vil vedkommende likevel ha rett til opplæring.

Departementet viser her til at opplæringen skal tilrettelegges og tilpasses den enkeltes livssituasjon. Dette muliggjør svært fleksible løsninger, og det skal i alminnelighet mye til før vilkåret kan anses oppfylt.

ANDRE TUNGTVEIENDE ÅRSAKER

Departementet foreslår å gi fritak fra plikten etter søknad, dersom det foreligger andre tungtveiende årsaker. Vilkåret om andre tungtveiende årsaker er ment å fungere som en "sikkerhetsventil", for å fange opp situasjoner hvor det ville være åpenbart urimelig ikke å fritta fra plikten til deltakelse i norskopplæring. Det må her foretas en konkret helhetsvurdering for å avgjøre om fritak skal innvilges. Personer som fritas fra plikten etter denne bestemmelsen, vil likevel ha en rett til å delta i norskopplæringen.

5.1.3 Kommunens ansvar

Forslaget innebærer at ansvaret for norskopplæringen skal ligge hos kommunen, slik tilfellet også er i dag. Kommunens ansvar framgår av § 18. Kommunen pålegges en plikt til å oppfylle den enkeltes individuelle rett til 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap innenfor tidsrammen på tre år. Kommunens plikt innebærer videre at den skal tilby opplæring innen tre måneder etter at krav om dette er framsatt. Opplæringen og opplæringsmateriell skal være gratis for den enkelte.

Kommunens plikt vil kun gjelde overfor personer som er bosatt i kommunen i henhold til Folkeregistret. Plikten skal imidlertid også gjelde overfor personer som bor midlertidig på asylmottak i kommunen, dersom de har en tillatelse som danner grunnlag for bosettingstillatelse.

Kommunen er ansvarlig for kvaliteten i tilbudet. Dette innebærer at dersom kommunen ønsker å sette ut gjennomføringen av opplæringen til private aktører, må disse først godkjennes av kommunen. Det åpnes også for en sentral godkjenningsordning for norskopplæring i tillegg til eksisterende godkjenningsordning.

Kommunen må videre organisere opplæringen slik at det blir praktisk mulig å delta, både for kvinner og menn, selv om kommunen ikke pålegges en eksplisitt plikt til å tilby verken skyss eller barnepass.

5.1.4 Virkning av ikke oppfylt plikt til norskopplæring

Det foreslås ingen direkte sanksjoner overfor personer som ikke etterlever sin plikt til å delta i norskopplæringen. Det foreslås imidlertid at gjennomførte 300 timer norskopplæring skal gjøres til et vilkår for bosettingstillatelse. Den som ikke etterlever plikten til å delta i norskopplæring vil således ikke kunne få bosettingstillatelse, men vil fortsatt kunne søke om fornyet arbeids- eller oppholdstillatelse. Videre er det foreslått at gjennomførte 300 timer norskopplæring skal gjøres til et vilkår for erverv av norsk statsborgerskap.

Ved å knytte deltakelse i norskopplæringen til vilkårene for bosettingstillatelse og statsborgerskap, gis den enkelte et incitament til å gjennomføre opplæringen.

Personer som omfattes av ordningen med obligatorisk norskopplæring og introduksjonsordningen vil kunne avvike plikten til norskopplæring ved å delta i introduksjonsprogrammet.

5.1.5 Norskopplæring utover 300 timer ved behov

Departementet foreslår at alle som har rett til norskopplæring skal omfattes av ordningen med ytterligere opplæring ved behov. Også de som er unntatt fra plikten på grunn av tilstrekkelige kunnskaper i samisk eller helsemessige eller andre tungtveiende årsaker vil være omfattet. Derimot avgrenses det mot personer som er unntatt fra plikten på grunn av tilstrekkelige kunnskaper i norsk. Personer som kun er pålagt en plikt til norskopplæring, vil ikke omfattes av ordningen for ytterligere norskopplæring ved behov.

Det foreslås en timeramme på 2 700 timer utover de ordinære 300 timene med norskopplæring. Dette

er en videreføring av dagens maksimale timetalls-grense.

Videre foreslås det at kommunen skal ha adgang til å pålegge den enkelte å gjennomføre språktester for å fastslå om det er behov for ytterligere opplæring. Dette innebærer at kommunene pålegges en plikt til å gi opplæring utover 300 timer til personer som ikke har nådd et nivå tilsvarende dagens språkprøve på mellomnivå. Inndelingen mellom A- og B-løp vurderes i forbindelse med utarbeidelse av en sentral læreplan.

Departementet foreslår at tidsfristen for gjennomføringen av opplæringen utover 300 timer skal være fem år. Fristen beregnes fra tidspunktet for når rett og plikt til norskopplæring inntreffer. For det tilfellet at en person bruker tre år på å gjennomføre de første 300 timene, vil det altså "gjenstå" to år. Slik sikres en viss kontinuitet, hvilket igjen bidrar til en effektiv progresjon i opplæringen. Tidsfristen vil også bidra til en bedre gjennomstrømming i systemet.

Kommunene vil etter forslaget pålegges en plikt til å tilby opplæring utover 300 timer, men det vil ikke være en individuell rett for den enkelte å delta. Den enkelte pålegges heller ikke en plikt til å delta i opplæringen utover 300 timer. En individuell rettighetsfesting vil etter departementets oppfatning være for omfattende.

Plikten for kommunen innebærer også en plikt til å tilby videre opplæring til personer som ikke har benyttet seg av retten til 300 timer gratis norskopplæring innen tre år. Opplæringen som tilbys skal være gratis i opptil 2 700 timer. Det forutsettes at kommunene følger opp ordningen og prioriterer opplæringen.

For å kunne føre kontroll med hvor mange timer som er tatt ut må kommunen registrere deltakertimer i norskopplæringen. Det vil også her være behov for fraværregler som regulerer fravær og permisjon fra opplæringen. Etter lovforslaget vil departementet få en forskriftshjemmel til å fastsette utfyllende bestemmelser om fravær og permisjon.

Det er ingenting i veien for at kommunen av eget initiativ tilbyr språkopplæring til personer som har behov for det.

5.2 Komiteens merknader

Komiteen er fornøyd med at det innføres plikt og rett til å delta i norskundervisning for å fremme et bedre grunnlag for integrering. Komiteen vil likevel påpeke at integrering ikke alene kan lykkes ved deltagelse i slike program, men at individuelt initiativ og engasjement for prosessen er avgjørende for en vellykket og helhetlig integrering.

Komiteen viser til at lovforslaget forutsetter at integrering er en to-veis-prosess. På den ene siden må vi stille krav om plikt til deltakelse. Det forutsetter på

den andre siden at det offentlige tilbyr en god og tilrettelagt undervisning.

Komiteen erkjenner at det foreslåtte undervisningsopplegget ikke nødvendigvis er tilstrekkelig for å gi personer et godt grunnleggende kunnskapsnivå i norsk språk og samfunnsfag, men vil vise til at disse personene selv også har ansvar for å tilegne seg den nødvendige kunnskap på et individuelt nivå. I så måte er den foreslåtte introduksjonsloven et signal om at integreringsprosessen er et samarbeid mellom det offentlige og individene selv.

Komiteen ser samtidig at det i enkelte tilfeller vil være behov for unntak fra kravet om pliktig norskundervisning, men komiteen er av den oppfatning at det må stilles strenge krav til slike unntak.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at en ramme på 300 timer i norsk og samfunnsfag i svært mange tilfeller ikke vil være tilstrekkelig for å nå et funksjonelt nivå. Dette er også påpekt av de aller fleste høringsinstanser. Til sammenligning får nyankomne innvandrere som kommer inn under introduksjonsloven et individuelt tilrettelagt opplegg på heltid over to år som skal gi grunnleggende ferdigheter i norsk, grunnleggende innsikt i norsk samfunnsliv, samt forberedelse for deltaking i yrkeslivet. Flertallet har ved flere anledninger uttrykt at nyankomne innvandrere som ikke kommer inn under introduksjonsloven må få bedre oppfølging. Flertallet vil derfor gå imot Regjeringens forslag om kun 300 timer lovfestet rett og plikt til opplæring i norsk, hvorav 50 timer skal være opplæring i samfunnsfag på et språk innvandreren forstår. Flertallet mener det er helt nødvendig å opprettholde dagens ramme på 500 timer for å sikre at flest mulig lærer tilstrekkelig norsk til å delta aktivt i samfunns- og arbeidslivet innen rimelig tid.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"§ 17 første ledd skal lyde:

Rett og plikt til deltakelse i gratis opplæring i norsk og samfunnskunnskap i til sammen 500 timer gjelder for utlending mellom 16 og 55 år som har fått

- a) *oppholds- eller arbeidstillatelse etter utlendingsloven som danner grunnlag for bosettingstillatelse, eller*
- b) *kollektiv beskyttelse i massefluksituasjon etter utlendingsloven § 8 a.*

§ 18 annet ledd første punktum skal lyde:

Kommunen skal så snart som mulig innen tre måneder etter at søknad om deltakelse blir framsatt, sørge for tilbud om ytterligere gratis opplæring i norsk til personer som omfattes av § 17 første og an-

net ledd innenfor rammen av 2 500 timer, dersom vedkommende har behov for det.

I lov om norsk riksborgarrett skal § 6 første ledd nr. 5 første punktum lyde:

5. *dersom søkeren er under 55 år, har gjennomført 500 timer godkjent norskopplæring eller kan dokumentere tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk."*

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet fremmer følgende forslag:

"§ 17 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Utlending mellom 16 og 55 år med tillatelse som nevnt i første punktum som danner grunnlag for bosettingstillatelse, har plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap i til sammen 500 timer, jf. § 18 første ledd annet punktum.

§ 18 første ledd siste punktum skal lyde:

Kommunen kan kreve at personer som omfattes av § 17 fjerde ledd betaler for opplæringen.

§ 18 annet ledd siste punktum skal lyde:

Kommunens plikt etter dette leddet gjelder i fem år fra det tidspunkt rett eller plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap inntreffer, jf. § 17 sjettedde ledd."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener den individuelle retten til norskopplæring må lovfestes til å gjelde inntil et nærmere fastsatt nivå for norskkunnskaper er oppnådd i tillegg til at alle uansett skal ha en rett på 500 timer.

Flertallet vil vise til at Høyre og Kristelig Folkeparti støttet et slikt syn i Innst. S. nr. 225 (1996-1997) der de understreker "... at den enkelte skal ha rett til et minsteantall kurstimer tilsvarende dagens timenivå". Timenivået var den gang 500 timer.

Flertallet mener at fokuset på timetall vil gi en for liten reell rett. Det er heller ikke i meldingen argumentert godt for hvorfor retten til norskopplæring er så vidt lav i forhold til dagens 850 timer.

Flertallet fremmer derfor følgende forslag:

"§ 17 tredje ledd skal lyde:

Alle som omfattes av rett og plikt til opplæring, skal ha rett til det timetall som er nødvendig for å nå et nærmere fastsatt ferdighetsnivå. Alle som er nevnt i første punktum, har rett til 500 timer opplæring selv

om de når dette ferdighetsnivået med færre timer. Ingen har rett til mer enn 3 000 timer opplæring.

Lovforslagets tredje til femte ledd blir fjerde til sjette ledd.

§ 20 skal lyde:

Departementet kan ved forskrift gi nærmere bestemmelser til utfylling og gjennomføring av kapitlet her, herunder bestemmelse om fastsatt ferdighetsnivå, om målene for opplæringen og om fravær og permisjon.

§ 21 annet ledd nytt punkt b skal lyde:

b) *opplæring utover den pliktige opplæringen,*

Lovforslagets punkt b) til e) blir punkt c) til f)."

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at Regjeringen nå foreslår rett og plikt til 300 timer norskopplæring, men at man kan få inn til 3 000 timer ved vurdering av behov. Disse medlemmer vil bemerke at en økning fra 300 timer til 500 timer obligatorisk norskopplæring vil bety økte kostnader for bl.a. arbeidsinnvandrere som har plikt, men ikke får kostnadene dekket av staten.

Disse medlemmer er også enige i forslaget om at kommunene gis adgang til å pålegge den enkelte språktester for å fastslå om det er ytterligere behov. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 17 første ledd skal lyde:

Rett og plikt til deltakelse i gratis opplæring i norsk og samfunnskunnskap i til sammen 300 timer gjelder for utlending mellom 16 og 55 år som har fått

- a) oppholds- eller arbeidstillatelse etter utlendingsloven som danner grunnlag for bosettingstillatelse, eller
- b) kollektiv beskyttelse i massefluktsituasjon etter utlendingsloven § 8 a.

§ 17 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Utlending mellom 16 og 55 år med tillatelse som nevnt i første punktum som danner grunnlag for bosettingstillatelse, har plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap i til sammen 300 timer, jf. § 18 første ledd annet punktum.

§ 18 annet ledd første punktum skal lyde:

Kommunen skal så snart som mulig og innen tre måneder etter at søknad om deltakelse blir framsatt, sørge for tilbud om ytterligere gratis opplæring i norsk til personer som omfattes av § 17 første og annet ledd innenfor rammen av 2 700 timer, dersom vedkommende har behov for det.

§ 20 skal lyde:

Departementet kan ved forskrift gi nærmere bestemmelser til utfylling og gjennomføring av kapitlet her, herunder bestemmelser om målene for opplæring og om fravær og permisjon."

"I lov om norsk riksborgarrett § 6 første ledd nr. 5 første punktum skal lyde:

5. dersom søkjeren er under 55 år, har gjennomført 300 timer godkjent norskopplæring eller kan dokumentere tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk."

Disse medlemmer vil stemme imot forslagene til § 17 tredje ledd og § 21 annet ledd nytt punkt b."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at plikten til å sørge for den obligatoriske, rettighetsfestede opplæringen skal ligge på kommunene og det offentlige. Flertallet er i den sammenheng også imot at skole og undervisning skal konkurransesatt, og mener at det offentlige er bedre i stand til å sikre intensjonene i departementets planer om informasjon og integrering i forhold til de som har plikt og rett til slik opplæring.

Flertallet viser til at det som hovedregel skal stilles krav til lærerutdanning ved undervisning av voksne innvandrere i norsk og samfunnsfag, i tillegg til en sentral godkjenningsordning. For små kommuner med få innvandrere vil også interkommunalt samarbeid være aktuelt.

Komiteen viser til at Regjeringen legger opp til konkrete sanksjoner for personer som ikke oppfyller kravet om deltakelse i norskundervisning.

Komiteen mener det er riktig å kreve norskopplæring eller tilsvarende kunnskap oppnådd på annen måte, for innvilgelse av bosettingstillatelse eller norsk statsborgerskap.

Komiteen er positiv til de foreslåtte sanksjonene med bakgrunn i at dette vil kunne resultere i større deltagelse.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet viser til at Regjeringen ikke foreslår noen sanksjoner under opplæring hvis plikten ikke overholdes for den som ikke omfattes av introduksjonsordningen. Trussel om manglende permanent bosettingstillatelse ligger langt fram i tid og vil ikke nødvendigvis være et tilstrekkelig virkemiddel for å sikre at alle deltar i den obligatoriske undervisningen. Flere høringsinstanser har påpekt at kommunene trenger sanksjonsmulighe-

ter også mens opplæringen pågår. Disse medlemmer viser til at en rett til språkopplæring også må innebære plikter, og det må ha konsekvenser for den enkelte hvis ikke språkopplæringen gjennomføres som forutsatt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener derfor at det burde ha direkte konsekvenser for den enkelte som har ugyldig fravær. Dette kan eksempelvis gjøres ved at herboende ektefelle på forhånd må garantere for et depositum som betales tilbake etter gjennomført kurs, men ulike modeller for bruk av økonomiske sanksjoner bør utredes. Disse medlemmer er opptatt av at alle får samme mulighet til å delta, også kvinner. Bruk av økonomiske sanksjoner kan legge et større press på ektefeller til å la sine partnere få delta i opplæringen.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med sak om innføring av økonomiske sanksjoner ved ugyldig fravær fra den obligatoriske norskopplæringen for personkretsen som ikke er omfattet av introduksjonsprogrammet."

Komiteen viser til at plikt til deltakelse og medfølgende sanksjonsmulighet er viktige elementer i introduksjonsprogrammet.

Komiteen vil likevel understreke at det viktigste for å sørge for god deltakelse på norskopplæringen er gode, godt tilrettelagte tilbud med korte ventelister og mulighet for barnetilsyn.

Komiteen vil påpeke at plikten og retten til gjennomføring av norskopplæring over en periode på fem år gjør at det må legges spesielt til rette for at kvinner med barn skal være deltakere i programmet. Kvinner må og skal ha reell mulighet til å delta, uten at øvrig familie skal kunne legge hinder i veien for opplæring. I Canada har man gratis barnetilsyn tilknyttet undervisningstilbudene. Etter komiteens mening er det spesielt viktig å legge forholdene spesielt til rette for kvinnene fordi rett til bosettingstillatelse og statsborgerskap knyttes til gjennomført opplæring. Senter mot etnisk diskriminering påpeker i sin høringsuttalelse også at noen kvinner kommer til Norge og lever i forhold preget av undertrykkelse og andre vanskeligheter, men uten mulighet for å fremskaffe dokumentasjon på vold. Der disse kvinnene klarer å bryte ut etter at fristen for norskopplæringen har passert vil de ikke ha noen selvstendig rett til oppholdstillatelse, selv med mange års botid i Norge.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

"§ 18 tredje ledd skal lyde:

Kommunen skal sørge for gratis barnetilsyn i undervisningstiden for deltakere som omfattes av rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, som trenger det for å oppfylle sin plikt til læring.

Lovforslagets tredje ledd blir fjerde ledd."

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til merknad under pkt. 9.2.

Komiteen mener at personer som har hatt omsorgsansvar må gis mulighet til å delta i norskopplæring også etter at de nye reglene trer i kraft.

Komiteen vil også understreke viktigheten av fortsatt satsning på lengeboende innvandrere, når det gjelder språkopplæring og yrkesrettede tiltak.

Komiteen viser til at langt opphold i landet ikke automatisk innebærer at en har god språkbeherskelse og samfunnsforståelse. Regjeringen har foreslått en overgangsordning på fem år for de som faller inn under dagens ordning.

Komiteen viser til Regjeringens opplegg der personer med botid over fem år og norske statsborgere mister retten til norskopplæring. Det er dessverre et faktum at enkelte grupper til tross for lengre opphold i Norge ikke har tilegnet seg tilstrekkelige språkkunnskaper. Dette gjelder blant annet de innvandrerkvinnene som i lengre tid har levd atskilt fra det norske samfunnet.

I tillegg mener komiteen at hensynet til integrering av eldre innvandrere som har bodd lenge i Norge tilsier at det åpnes muligheter for undervisning også etter fylte 67 år. Komiteen ser at det hadde vært fordelaktig at disse også tilbys språkopplæring, da det er klart at dette vil kunne gi flere positive synergieffekter for samfunnet, og ber derfor Regjeringen om at det forskriftfestes mulig undervisning for disse gruppene.

Komiteen viser i denne sammenhengen til at Sverige praktiserer en ordning der det tilbys undervisning så lenge en person er motivert og viser progresjon.

Komiteen fremmer følgende forslag:

"§ 17 sjette ledd fjerde og femte punktum skal lyde:

I særlige tilfeller kan rett og plikt til deltakelse inntre fra det tidspunktet krav om opplæring settes fram. Departementet kan i forskrift gi utfyllende regler om hva som her skal være å anse som særlige tilfeller."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil peke på at dette også kan gjelde norske statsborgere som i lengre tid har oppholdt seg utenfor landet og som også må sikres norskopplæring.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener at det ved utgangen av overgangsperioden må gjennomføres en undersøkelse for å vurdere retten til norskopplæring for bosatte og norske statsborgere.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen våren 2010 fremlegge en vurdering for Stortinget av om retten til norskopplæring for bosatte og norske statsborgere skal utvides."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener det er viktig at retten til norskopplæring i inntil et bestemt timeantall skal gjelde flere og viser til tidligere merknader om det.

6. OPPLÆRINGENS INNHOLD OG ORGANISERING

6.1 Sammendrag

6.1.1 *Opplæringens innhold og organisering*

Av proposisjonen går det fram at opplæringen skal bygge på prinsippet om tilrettelagt opplæring, uten at dette er formulert i selve lovforslaget.

Prinsippet om tilpasset opplæring vil også stå sentralt i en ny læreplan som Utdannings- og forskningsdepartementet har ansvar for å utarbeide. Hvordan opplæringen skal tilpasses deltakerens forutsetninger, vil bli omtalt i den nye læreplanen. Det legges opp til at Utdannings- og forskningsdepartementet gir den nye læreplanen i forskriftsform, jf. forslag til ny § 20 i introduksjonsloven.

Det er videre forutsatt at kommunene skal tilby tester for å kartlegge deltakernes språknivå underveis i opplæringen, slik at opplæringen kan tilrettelegges/tilpasses den enkeltes språkutvikling. Videre er det lagt opp til at deltakerne skal tilbys en avsluttende prøve. Det er også foreslått at opplæringen på 300 timer skal innbefatte 50 timer opplæring i samfunnskunnskap på et språk den enkelte deltaker forstår. Det foreslås at den som skal undervise som hovedregel skal ha relevant faglig og pedagogisk kompetanse.

Etter departementets lovforslag vil det som hovedregel stilles krav om at lærere som skal undervise voksne innvandrere i norsk og samfunnskunnskap har godkjent lærerutdanning, jf. § 19 andre ledd.

Det legges videre opp til at kommunene skal kunne konkurranseutsette norskopplæringen. Departementet foreslår derfor at det etableres en sentral godkjenningsordning for private tilbydere av norskopplæring. Det vil likevel være den enkelte kommune som må avgjøre om den i det hele tatt vil konkurran-

seutsette norskopplæringen, og i tilfelle hvilken privat tilbyder den vil samarbeide med.

6.1.2 *Nasjonalt register*

I dag eksisterer det ikke et nasjonalt registreringssystem på individnivå for norskopplæring.

Informasjon om antall timer og beståtte prøver får en ny betydning ved innføring av ny ordning, der gjennomføring av den obligatoriske opplæringen gjøres til vilkår for bosettingstillatelse og norsk statsborgerskap. Et nasjonalt registreringssystem skal sikre at den enkelte innvandrер får dokumentert at norskopplæringen er gjennomført, herunder dokumentert hvilke prøver vedkommende har bestått. Et nasjonalt registreringssystem vil også gjøre det mulig å fastslå både antall timer som er tatt ut tidligere, nivået vedkommende befinner seg på, og om vedkommende er innenfor timerammen og tidsfristen for tilbud om opplæring. Systemet vil måtte registrere informasjon på individnivå.

På denne bakgrunn foreslår departementet at det inntas bestemmelser om registreringssystemet i introduksjonsloven, jf. ny § 23 nytt tredje og fjerde ledd.

Departementet foreslår at bestemmelsen skal gjelde både for ordningen med norskopplæring og for introduksjonsordningen. Når det gjelder introduksjonsordningen, er det et særskilt behov for å følge opp loven og evaluere lovens effekt.

Departementet foreslår videre at både offentlige organer og private virksomheter skal kunne pålegges å avgi informasjon til registeret. Det vil være kommunene som har ansvaret for å registrere opplysningene i det sentrale nasjonale registeret. Utlevering av informasjon fra kommunen til det sentrale registeret skal skje vederlagsfritt. Departementet vil i forskrift gi utfyllende bestemmelser om hvem som er behandlingsansvarlig.

Utlendingsdirektoratet (UDI) vil tillegges hovedansvaret for det nasjonale registeret. Kommunene vil kun få ansvar for registrering av egne deltakere. Begrunnelsen for å legge behandlingsansvaret til UDI er dels at UDI har behov for opplysninger om deltakelsen i norskopplæringen for å kunne fatte vedtak når det gjelder søknad om bosettingstillatelse og statsborgerskap, og dels at UDI har en særskilt rolle i integreringsarbeidet.

Departementet legger opp til at kommunene gis innsynsrett i registeret når det gjelder opplysninger om norskopplæring og introduksjonsordning, når dette anses som nødvendig for gjennomføringen av ordningen i loven. Utlendingsmyndighetene bør også gis innsynsrett, men for disse foreslås innsynsretten begrenset til opplysninger som er nødvendige for behandlingen av søknader om bosettingstillatelse og statsborgerskap. Når det gjelder innsynsretten for den

registrerte, fastslår personopplysningsloven § 18 annet ledd bokstav a at den registrerte har full innsynsrett i forhold til opplysninger som gjelder vedkommende selv.

Departementets vurdering er at opplysningene som vil inngå i det nasjonale registeret i stor grad må behandles som om de er sensitive, og underlegges særlige sikkerhetstiltak og særlige regler for behandlingen. Departementet vil vurdere behovet for å utarbeide utfyllende bestemmelser om innsynsretten og informasjonssikkerheten.

6.2 Komiteens merknader

Komiteen er tilfreds med at det legges opp til at Utdannings- og forskningsdepartementet utarbeider den nye læreplanen, for å sikre kvaliteten på opplegget. Det faglige opplegget må også følges opp av personell med faglig og pedagogisk kompetanse, derfor er komiteen også tilfreds med at Regjeringen har foreslått at undervisningen som hovedregel skal ivaretas av personer med godkjent lærerutdanning.

Komiteen er positiv til at personene som gjennomfører norskopplæring får dokumentert sine språk og samfunnskunnskaper.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at i så måte er enkelte tester formålstjenlig. Disse medlemmer er av den mening at resultatene fra disse testene eller eventuelle senere resultater fra lignende tester bør være avgjørende for en innvilgelse av søknad om statsborgerskap. Formålet med en slik ordning er bl.a. å unngå situasjoner hvor personer gjennomfører norskopplæring uten formål, motivasjon eller tilstrekkelig vilje til å få noe ut av det.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at dette vil bidra til at noen i realiteten ikke vil ha mulighet til å bli norske statsborgere. Dette vil etter flertallets syn også svekke muligheten til å integrere disse personene i det norske samfunn. Videre vil flertallet også peke på at forslag om slike tester vil få store økonomiske konsekvenser.

Komiteen vil understreke viktigheten av at språkopplæringen også er yrkesrettet. Et av formålene med språkopplæringen er å gjøre den enkelte deltaker bedre rustet til å delta på arbeidsmarkedet og det er derfor viktig at undervisningen innrettes etter dette. Komiteen viser for øvrig til at dette er en viktig del av introduksjonsprogrammet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at det er et stort behov for oppdatert undervisningsmateriell på nynorsk. Disse medlemmer vil be departementet medvirke til nødvendig produksjon.

7. VILKÅR KNYTTET TIL BOSETTINGS-TILLATELSE OG STATSBORGERSKAP

7.1 Sammendrag

7.1.1 *Bosettingstillatelse*

I utlendingsloven § 12 første ledd foreslås det å innføre gjennomført norskopplæring som et nytt vilkår for innvilgelse av bosettingstillatelse. Begrunnelsen er først og fremst å signalisere viktigheten av at innvandrere som har til hensikt å ta varig opphold i landet lærer seg norsk, og å gi dem som vil få en plikt til å delta i norskopplæring, et incitament til å gjennomføre opplæringen.

Dersom en person er fritatt fra plikten til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, vil det for vedkommende heller ikke gjelde noe vilkår om gjennomført opplæring for innvilgelse av bosettingstillatelse.

Departementet viser til at det i det eksisterende utlendingsregelverket finnes en unntakshjemmel som kan fungere som "sikkerhetsventil" i tilfeller hvor det vil være særlig viktig å ikke gi bosettingstillatelse på grunn av at opplæringsplikten ikke er innfridd, jf. utlendingsforskriften § 45 første ledd bokstav b. Etter departementets vurdering vil det ikke være nødvendig med ytterligere unntakshjemler i utlendingsloven.

Det nye vilkåret i utlendingsloven § 12 vil tre i kraft samtidig med ikrafttredelse av endringene i introduksjonsloven og statsborgerloven.

7.1.2 *Statsborgerskap*

I proposisjonen foreslås det innført et vilkår om gjennomført obligatorisk norskopplæring for erverv av norsk statsborgerskap etter søknad i medhold av statsborgerloven. Vilåret foreslås inntatt i statsborgerloven § 6 første ledd nytt nr. 5. Begrunnelsen for å innføre et slikt vilkår er, på samme måte som ved tilsvarende vilkår for bosettingstillatelse, først og fremst å signalisere viktigheten av at innvandrere lærer seg norsk, og å gi dem et ytterligere incitament til å gjennomføre norskopplæringen. Det legges til grunn at det ikke kan anses som urimelig å kreve at den som ønsker å bli statsborger i et land, også har deltatt i språkopplæring eller kan dokumentere tilstrekkelige kunnskaper i landets språk.

Det foreslås at vilkåret utformes som et generelt vilkår om deltakelse i norskopplæring i til sammen

300 timer, eller eventuelt fram til søkeren kan dokumentere tilstrekkelige kunnskaper i norsk. Vilkåret foreslås altså ikke knyttet til plikten til opplæring etter introduksjonsloven.

Søkere som har gjennomført obligatorisk opplæring, oppfyller vilkåret i forslaget til § 6 første ledd nytt nr. 5. Vilkåret anses også oppfylt for søkere som i utgangspunktet har plikt til norskopplæring etter forslaget om dette i introduksjonsloven, men som kan dokumentere at de har tilstrekkelige kunnskaper i norsk, og dermed fritas for obligatorisk opplæring.

Dersom søkeren har fått fritak fra plikten til obligatorisk opplæring av andre grunner, vil det normalt tilsi at det gjøres unntak fra vilkåret om gjennomført opplæring ved søknad om statsborgerskap.

Vilkåret om norskopplæring anses oppfylt dersom det kan dokumenteres tilstrekkelige kunnskaper i samisk.

Det skal ikke gjøres unntak fra kravet om norskopplæring for personer som er gift med norske statsborgere. Det vil heller ikke bli lagt opp til at tidligere norske borgere skal være unntatt fra kravet. Det foreslås at de nærmere retningslinjer om dette gis i medhold av statsborgerloven § 17.

Departementet tar primært sikte på at endringene trer i kraft 1. januar 2005. Departementet foreslår således at vilkåret om norskopplæring i statsborgerloven først skal gjelde for søknader som avgjøres etter 1. september 2008. Etter departementets vurdering tilsier informasjonshensynet at tidspunktet for når dette nye vilkåret i statsborgerloven skal gjelde, framgår av lovteksten direkte.

7.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, stiller seg bak Regjeringens forslag om å kreve norskopplæring, eller tilsvarende kunnskap oppnådd på annen måte, for innvilgelse av bosettingstillatelse eller norsk statsborgerskap. Det stilles ikke krav til den enkeltes ferdighet, kun til deltakelse. Flertallet viser til at deltakerne i norskopplæringen vil ha svært ulike forutsetninger og skolebakgrunn, samtidig som opplæringen skal tilpasses den enkelte. Intensjonen med forslaget er å sikre at alle får en grunnleggende opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Flertallet mener at å kreve standardiserte tester i disse tilfellene vil være lite hensiktsmessig.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet er av det syn at statsborgerskap ikke bør innvilges til personer som ikke selv viser et betydelig initiativ og konkret vilje til å integreres i

det norske samfunnet. Derfor bør språktesten som legges til grunn for innvilgelse av statsborgerskap legges på et høyere nivå enn det som kvalifiserer til oppholdstillatelse. Dermed legges det etter disse medlemmers syn klare føringer for at innvandrerne selv må tilegne seg språkkunnskaper utover det som læres i løpet av de statsfinansierte 300 timene. Et slikt krav vil dermed sikre at innvandrere er nødt til å vise initiativ til å tilegne seg språket for å oppnå statsborgerskap og de fordeler dette innebærer.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"I lov om norsk riksborgarett skal § 6 første ledd nytt nr. 5 lyde:

5. dersom søkeren er under 55 år, har gjennomført 300 timer godkjent norskopplæring eller kan dokumentere tilstrekkelige kunnskaper i norsk, og bestått særskilt test i norsk. Vilkåret her gjelder søkerar som får sin søknad avgjort etter 1. september 2008."

8. SAKSBEHANDLING

8.1 Sammendrag

Bestemmelsene i kapitlene IV-VI i forvaltningsloven, som blant annet innebærer plikt til forhåndsvarsling, partsinnsyn og klagerett, får bare anvendelse i saker som gjelder enkeltvedtak.

Departementet viser til at avgjørelser om deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap vil være av særlig betydning for den enkelte. Behandlingsmåten ved avgjørelser som gjelder deltakelse i norskopplæringen, samt innhold og utforming av opplæringen, skal særlig ivareta hensynet til den prosessuelle rettssikkerheten.

Departementets forslag i proposisjonen innebærer at avgjørelser vedrørende deltakelse i opplæringen, herunder beslutninger som fritar den enkelte fra plikten til å delta, skal anses som enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

Departementet foreslår at klagereglene i nåværende introduksjonslov § 18 legges til grunn for enkeltvedtak vedrørende opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Fylkesmannen bør således være klageinstans for saker om norskopplæring og det bør gjelde en begrensning i klageinstansens overprøvingsrett når det gjelder det frie skjønn. Fylkesmannen vil bare kunne endre vedtaket når skjønnet er åpenbart urimelig.

8.2 Komiteens merknader

Komiteen har ingen merknader og tar til etterretning de redegjørelser som ligger i proposisjonen.

9. NY FINANSIERINGSORDNING

9.1 Sammendrag

Det er etter departementets vurdering behov for å revidere dagens tilskuddsordning. På bakgrunn av dette og høringsinstansenes syn, har departementet kommet til at en bør videreutvikle tilskuddsordningen til opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Departementet går derfor inn for en omlegging av dagens øremerkede tilskudd til en per capita-basert tilskuddsordning. Kommunene vil da motta tilskudd etter en enhetlig satsstruktur, uavhengig av hvordan tilbudet organiseres i den enkelte kommune. Kommunene vil stå friere enn hva tilfellet er i dag med hensyn til bruken av midlene. På den annen side er det etter departementets vurdering viktig å gi klare holdepunkter ved vurderingen av den enkelte deltakers behov for opplæring utover de rettighetsfestede 300 timene. Departementet vil derfor presisere hva som skal vektlegges for at vedkommende kan få mer enn 300 timer som er rettighetsfestet. Departementet foreslår også at de overordnede målsettingene for opplæringen skal kunne gis som forskrift.

Departementet tar sikte på at forslag til ny tilskuddsordning skal kunne iverksettes fra det tidspunkt en ny ordning med rett og plikt til norskopplæring trer i kraft. Dersom den nye ordningen skal tre i kraft 1. januar 2005, vil forslag til ny tilskuddsordning bli lagt fram i St.prp. nr. 1 (2004-2005). Departementet vil også komme tilbake med en omtale av en ny tilskuddsordning i Kommuneproposisjonen for 2005. Dagens tilskuddsordning vil gjelde inntil en ny tilskuddsordning er på plass. Videre vil dagens tilskuddsordning bli beholdt i fem år fra det tidspunkt rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap blir innført, for at de grupper som ikke blir omfattet av ny ordning skal få en rimelig tid til å gjennomføre norskopplæring.

Departementet har fortsatt som målsetting at tilskuddet skal legges inn i rammetilskuddet etter at reformen har virket i noen år.

9.2 Komiteens merknader

Komiteen deler Regjeringens syn om at tilskuddsordningen bør revideres og videreutvikles. Komiteen viser til St.prp. nr. 1 (2004-2005) og registrerer at Regjeringen først i Revidert nasjonalbudsjett 2005, vil legge frem forslag om ny tilskuddsordning. Komiteen støtter dette, men vil anbefale at den nye tilskuddsordningen organiseres slik at finansieringen ikke kommer i konkurranse med grunnleggende velferdstilbud.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti støtter derfor at tilskuddsordningen legges om

fra dagens øremerkede tilskudd til en per capita-basert tilskuddsordning (stykkpris). Disse medlemmer finner det rimelig at dagens tilskuddsordning videreføres inntil den nye loven trer i kraft. Disse medlemmer viser til at Regjeringen kommer tilbake til finansieringen i Revidert nasjonalbudsjett 2005.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at Regjeringen opprinnelig foreslo at dagens øremerkede statlige tilskudd skulle innlemmes i rammeoverføringene til kommunene. Dette forslaget møtte massiv motsand fra høringsinstansene. Regjeringen foreslår derfor å opprettholde særtilskuddet, men foreslår at det omgjøres til en stykkpris-tilskuddsordning. Selv om Regjeringen foreslår å utvikle en ny tilskuddsordning for norskundervisningen, har de fortsatt som målsetting at tilskuddet skal legges inn i rammetilskuddet etter at reformen har virket en stund. Flertallet vil komme tilbake til spørsmålet om utforming av ny tilskuddsordning når Regjeringen legger fram forslag om dette i Revidert nasjonalbudsjett 2005.

Flertallet viser til at ved en rammefinansiering vil norskopplæringen i større grad vurderes i sammenheng med ressursbehovet i forhold til andre lovpålagte oppgaver i kommunen. Dette kan få svært uheldige konsekvenser. Flertallet mener derfor at norskundervisningen fortsatt bør finansieres gjennom øremerkede midler fra staten.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen sørge for at tilskuddet til norskopplæring for voksne innvandrere fortsatt skal være en øremerket bevilgning."

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at aktiviteten i kommunene svinger alt etter det antall flyktninger som blir bosatt. For å sikre større likebehandling mellom små og store kommuner, mener dette medlem derfor at en viss grunnkostnad uavhengig av antall bosatte, bør vurderes lagt som et element i den statlige finansieringen. Dette medlem mener også det er urimelig å kreve at kommunene eller den enkelte skal dekke utgifter til barnepass og reiser, og at statlig medfinansiering er nødvendig.

10. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

10.1 Sammendrag

10.1.1 Økonomiske konsekvenser

Innføring av ordningen med rett og plikt til norskopplæring vil på sikt innebære en innsparing både for stat og kommune siden det ikke vil bli gitt

tilbud om gratis norskopplæring med statstilskudd etter at dagens tilskuddsordning er avviklet.

Departementet antar at utgiftene til norskopplæring, med de avgrensninger som foreslås, vil bli uendret eller noe lavere som følge av innføring av rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Departementet vil likevel vise til at det er forventet en utgiftspukkel knyttet til utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap de nærmeste årene som følge av at introduksjonsordningen blir obligatorisk fra 1. september 2004. Departementet vil komme tilbake til de økonomisk/administrative konsekvensene i forbindelse med fremleggelsen av de årlige forslag til statsbudsjett.

I tillegg til å sørge for en mer effektiv bruk av statlige og kommunale midler som benyttes til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, vil forslaget også ha en positiv samfunnsøkonomisk effekt.

Ved å innføre rett og plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere, mener departementet en vil oppnå en mer effektiv norskopplæring, som gjør at flere, både kvinner og menn, lærer norsk raskere enn tilfellet er i dag.

At innvandrerkvinner sikres norskopplæring har en særlig verdi, da det erfaringsmessig er kvinnene som har omsorgsoppgaver for barna mens de er små. Kvinners norskferdigheter og samfunnsdeltakelse er dessuten av stor betydning for å hindre at levekårsproblemer som finnes i enkelte innvandrergrupper, går i arv til neste generasjon.

10.1.2 Administrative konsekvenser

Lovforslaget vil innebære noe økt saksbehandling på kommunalt nivå, selv om det ikke legges opp til noe omfattende saksbehandling.

Kommunene vil videre få ansvar for å registrere den enkeltes deltakelse mv. i et nasjonalt register. Det tas imidlertid sikte på at registreringssystemet skal utformes enklest mulig. Registeret vil også kunne gjøre det enklere for kommunen å få oversikt over undervisningstilbudet. Departementet tar videre sikte på at en ny tilskuddsordning skal bli enklere å administrere enn dagens tilskuddsordning.

Utlendingsdirektoratet vil få merarbeid i forbindelse med innføring av en ny ordning, da direktoratet må informere og veilede om ordningen sammen med undervisningsmyndighetene. Videre vil Utlendingsdirektoratet få ansvar for nasjonalt registreringssystem.

Departementet antar derfor at de administrative konsekvensene for fylkesmannsembetene samlet sett vil være små.

10.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, deler Regjeringens antakelser om at de administrative kostnadene vil være forholdsmessige små og tar videre til etterretning de redegjørelser som ligger i proposisjonen.

11. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

I introduksjonsloven gjøres følgende endringer:

§ 17 første ledd skal lyde:

Rett og plikt til deltakelse i gratis opplæring i norsk og samfunnskunnskap i til sammen 300 timer gjelder for utlending mellom 16 og 55 år som har fått

- a) oppholds- eller arbeidstillatelse etter utlendingsloven som danner grunnlag for bosettingstillatelse, eller
- b) kollektiv beskyttelse i massefluktsituasjon etter utlendingsloven § 8 a.

§ 17 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Utlending mellom 16 og 55 år med tillatelse som nevnt i første punktum som danner grunnlag for bosettingstillatelse, har plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap i til sammen 300 timer, jf. § 18 første ledd annet punktum.

§ 18 annet ledd første punktum skal lyde:

Kommunen skal så snart som mulig og innen tre måneder etter at søknad om deltakelse blir framsatt, sørge for tilbud om ytterligere gratis opplæring i norsk til personer som omfattes av § 17 første og annet ledd innenfor rammen av 2 700 timer, dersom vedkommende har behov for det.

§ 20 skal lyde:

Departementet kan ved forskrift gi nærmere bestemmelser til utfylling og gjennomføring av kapitlet her, herunder bestemmelser om målene for opplæring og om fravær og permisjon.

Forslag 2

I lov om norsk riksborgarrett skal § 6 første ledd nr. 5 første punktum lyde:

5. dersom søkjaren er under 55 år, har gjennomført 300 timer godkjent norskopplæring eller kan dokumentere tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:*Forslag 3*

I introduksjonsloven gjøres følgende endringer:

§ 17 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Utlending mellom 16 og 55 år med tillatelse som nevnt i første punktum som danner grunnlag for bopsettingstillatelse, har plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap i til sammen 500 timer, jf. § 18 første ledd annet punktum

§ 18 første ledd siste punktum skal lyde:

Kommunen kan kreve at personer som omfattes av § 17 fjerde ledd betaler for opplæringen.

§ 18 annet ledd siste punktum skal lyde:

Kommunens plikt etter dette leddet gjelder i fem år fra det tidspunkt rett eller plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap inntre, jf. § 17 sjette ledd.

Forslag fra Arbeiderpartiet:*Forslag 4*

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med sak om innføring av økonomiske sanksjoner ved ugyldig fravær fra den obligatoriske norskopplæringen for personkretser som ikke er omfattet av introduksjonsprogrammet.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:*Forslag 5*

I introduksjonsloven gjøres følgende endringer:

§ 18 tredje ledd skal lyde:

Kommunen skal sørge for gratis barnetilsyn i undervisningstiden for deltakere som omfattes av rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, som trenger det for å oppfylle sin plikt til læring.

Lovforslagets tredje ledd blir fjerde ledd.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 6*

I lov om norsk riksborgarett skal § 6 første ledd nytt nr. 5 lyde:

5. dersom søkeren er under 55 år, har gjennomført 300 timer godkjent norskopplæring eller kan dokumenter tilstrekkelege kunnskaper i norsk, og bestått særskilt test i norsk. Vilåret her gjelder søkjarar som får sin søknad avgjort etter 1. september 2008.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 7*

I introduksjonsloven gjøres følgende endringer:

§ 17 annet ledd skal lyde:

Utlending mellom 55 og 67 år med oppholdsgrunnlag som nevnt i bokstav a eller b, samt utlending med tillatelse etter utlendingsloven kapittel 8 om særlige regler for utlendinger som omfattes av Avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen) og Konvensjonen om opprettelse av Det europeiske Frihandelsforbund (EFTA-avtalen) med oppholdstillatelse som er gitt for fem år, jf. utlendingsloven § 51, jf. § 54, har rett, men ikke plikt, til å delta i opplæring som nevnt i første ledd.

§ 17 femte ledd første punktum skal lyde:

Rett og plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap foreligger ikke dersom det dokumenteres at vedkommende har tilstrekkelige kunnskaper i norsk.

§ 17 sjette ledd første punktum skal lyde:

Rett og plikt til deltakelse ut fra første og annet ledd inntre ved innvilgelse av første gangs tillatelse etter utlendingsloven, eller fra ankomst til riket for utlending som har fått slik tillatelse for innreise.

Forslag 8

Stortinget ber Regjeringen våren 2010 fremlegge en vurdering for Stortinget av om retten til norskopplæring for bosatte og norske statsborgere skal utvides.

12. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slike

vedtak:

A.

Vedtak til lov

om endringer i introduksjonsloven mv.

I

I lov 4. juli 2003 nr. 80 om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)

Overskriften til kapittel 1 skal lyde:

Kapittel 1. Innledning

Mellom §§ 1 og 2 skal ny kapitteloverskrift lyde:

Kapittel 2. Introduksjonsprogram

§ 2 tredje ledd skal lyde:

Nordiske borgere og utlendinger som omfattes av Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen), omfattes ikke av *paragrafen her*.

§ 3 overskriften og første og annet ledd skal lyde:

Kommunens ansvar for introduksjonsprogram

Kommunen sørger for *introduksjonsprogram etter dette kapittel* til nyankomne innvandrere som er bosatt i kommunen.

Kommunen skal så snart som mulig og innen tre måneder etter bosetting i kommunen eller etter at krav om deltakelse blir framsatt, tilrettelegge introduksjonsprogram i henhold til *dette kapittel* til person som omfattes av § 2. Kommunens plikt gjelder ikke personer som har avbrutt eller avvist deltakelse i introduksjonsprogram.

Kapitteloverskriften mellom §§ 3 og 4 oppheves.

§ 4 overskriften skal lyde:

Introduksjonsprogrammet

Overskriften til kapittel 3 skal lyde:

Kapittel 3. Introduksjonsstønad

§ 8 overskriften skal lyde:

Rett til introduksjonsstønad

Nytt kapittel 4 med §§ 17 til 20 skal lyde:

Kapittel 4. Opplæring i norsk og samfunnskunnskap

§ 17 Rett og plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Rett og plikt til deltakelse i gratis opplæring i norsk og samfunnskunnskap i til sammen 500 timer gjelder for utlending mellom 16 og 55 år som har fått

a) *oppholds- eller arbeidstillatelse etter utlendingsloven som danner grunnlag for bosettingstillatelse, eller*

b) *kollektiv beskyttelse i masseflyktsituasjon etter utlendingsloven § 8 a.*

Utlending mellom 55 og 67 år med oppholdsgrunnlag som nevnt i bokstav a eller b har rett, men ikke plikt, til å delta i opplæring som nevnt i første ledd.

Alle som omfattes av rett og plikt til opplæring, skal ha rett til det timetall som er nødvendig for å nå et nærmere fastsatt ferdighetsnivå. Alle som er nevnt i første punktum, har rett til 500 timer opplæring selv om de når dette ferdighetsnivået med færre timer. Ingen har rett til mer enn 3 000 timer opplæring.

Rett til deltakelse etter første og annet ledd gjelder ikke for utlending med oppholds- eller arbeidstillatelse etter utlendingsloven § 8 første ledd og deres familiemedlemmer med tillatelse etter utlendingsloven § 9 eller § 8 annet ledd. Utlending mellom 16 og 55 år med tillatelse som nevnt i første punktum som danner grunnlag for bosettingstillatelse, har plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap i til sammen 300 timer, jf. § 18 første ledd annet punktum.

Rett eller plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap foreligger ikke dersom det dokumenteres at vedkommende har tilstrekkelige kunnskaper i norsk. Plikt til deltakelse foreligger ikke dersom det dokumenteres at vedkommende har tilstrekkelige kunnskaper i samisk. Dersom særlige helsemessige eller andre tungtveiende årsaker tilsier det, kan kommunen fritta den enkelte fra plikt til deltakelse.

Rett eller plikt til deltakelse etter første til tredje ledd inntreffer ved innvilgelse av første gangs tillatelse etter utlendingsloven, eller fra ankomst til riket for utlending som har fått slik tillatelse før innreise. For personer som omfattes av første ledd bokstav b, inntreffer rett og plikt til deltakelse fra det tidspunkt vedkommende blir bosatt i kommunen i henhold til særskilt avtale mellom utlendingsmyndighetene og kommunen. Rett til deltakelse etter første og annet ledd gjelder i tre år. I særlige tilfeller kan rett og plikt til deltakelse inntre fra det tidspunktet krav om opplæ-

ring settes fram. Departementet kan i forskrift gi utfyllende regler om hva som her skal være å anse som særlige tilfeller.

§ 18 Kommunens ansvar for opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Kommunen skal så snart som mulig og innen tre måneder etter at krav eller søknad om deltakelse blir framsatt, sørge for opplæring i norsk og samfunnskunnskap i henhold til § 17 for personer som er bosatt i kommunen eller bor midlertidig på asylmottak i kommunen. Kommunen kan kreve at personer som omfattes av § 17 tredje ledd betaler for opplæringen.

Kommunen skal så snart som mulig og innen tre måneder etter at søknad om deltakelse blir framsatt, sørge for tilbud om ytterligere gratis opplæring i norsk til personer som omfattes av § 17 første og annet ledd innenfor rammen av 2 500 timer, dersom vedkommende har behov for det. Kommunen kan kreve at vedkommende gjennomfører tester for å fastslå om det er behov for slik opplæring. Kommunens plikt etter dette leddet gjelder i fem år fra det tidspunkt rett eller plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap inntreffer, jf. § 17 femte ledd.

Opplæringen skal gis av kommunen eller av andre som kommunen godkjenner.

§ 19 Gjennomføring av opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Det skal utarbeides en individuell plan for den som skal delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. § 6 gjelder tilsvarende.

Den som skal undervise i norsk og samfunnskunnskap skal som hovedregel ha faglig og pedagogisk kompetanse.

Kommunen kan stanse opplæringen for den enkelte dersom det er saklig begrunnet i den enkeltes forhold.

Ved gjennomført eller avbrutt opplæring skal det utstedes et deltakerbevis.

§ 20 Forskrifter

Departementet kan ved forskrift gi nærmere bestemmelser til utfylling og gjennomføring av kapitlet her, herunder bestemmelser om fastsatt ferdighetsnivå, om målene for opplæringen og om fravær og permisjon.

Nåværende kapittel 4 med §§ 17 til 20 blir nytt kapittel 5 med §§ 21 til 24.

Overskriften til nytt kapittel 5 skal lyde:

Kapittel 5. Saksbehandlingsregler m.m.

Ny § 21 annet ledd skal lyde:

Som enkeltvedtak etter denne lov regnes avgjørelser om

- a) tildeling av *introduksjonsprogram, introduksjonsstønad og opplæring i norsk og samfunnskunnskap,*
- b) *opplæring ut over den pliktige opplæringen,*
- c) *vesentlig endring av individuell plan,*
- d) *stansning av introduksjonsprogrammet eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap for den enkelte,*
- e) *permisjon,*
- f) *trekk i introduksjonsstønden med 50 prosent eller mer av en enkelt utbetaling, og som minst tilsvarende 1/12 av folketrygdens grunnbeløp.*

Ny § 23 nytt tredje og fjerde ledd skal lyde:

Opplysninger som er nødvendige for gjennomføring, oppfølging og evaluering av ordningene i loven her, kan samles inn, brukes og lagres i et nasjonalt register. Avgiverne kan pålegges å avlevere opplysningene slik som departementet bestemmer. Departementet fastsetter hvordan kommunen eller andre virksomheter som gjennomfører introduksjonsprogram eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap skal avgi opplysninger.

Opplysninger fra registeret som nevnt i tredje ledd kan utleveres til offentlige organer som har behov for dem i forbindelse med gjennomføring, oppfølging og evaluering av ordningene. Opplysningene skal bare leveres ut i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates, dersom dette dekker behovet. Departementet kan gi nærmere regler om behandling og lagring av opplysningene.

Nåværende §§ 21 og 22 blir nye §§ 25 og 26.

Mellom ny § 24 og ny § 25 skal ny kapitteloverskrift lyde:

Kapittel 6. Sluttbestemmelser

II

I lov 24. juni 1988 nr. 64 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her skal § 12 første ledd lyde:

Utlending som de siste tre år har oppholdt seg sammenhengende i riket med oppholdstillatelse eller arbeidstillatelse uten begrensninger, har etter søknad rett til bosettingstillatelse dersom det ikke foreligger forhold som nevnt i § 29 første ledd. *Det er et vilkår at søkeren i tillegg har gjennomført pliktig norskopplæring i henhold til introduksjonsloven.* Bosettingstillatelse kan også gis i andre tilfeller etter nærmere regler i forskrift fastsatt av Kongen.

III

I lov 8. desember 1950 nr. 3 om norsk riksborgarrett skal § 6 første ledd lyde:

Kongen eller den han gjev fullmakt, kan skriva ut løyvebrev på norsk borgarrett til utlending som søker om det, såframit søkeren:

1. er minst 18 år,
2. har hatt fast bustad i riket dei siste 7 åra,
3. har fare sømelegt fram,
4. ikkje har vesentleg bidragsgjeld, og
5. *dersom søkeren er under 55 år, har gjennomført 500 timer godkjent norskopplæring eller kan do-*

kumentere tilstrekkelege kunnskapar i norsk eller samisk. Vilkåret her gjeld søkerar som får sin søknad avgjort etter 1. september 2008.

IV

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

B.

Stortinget ber Regjeringen sørge for at tilskuddet til norskopplæring for voksne innvandrere fortsatt skal være en øremerket bevilgning.

Oslo, i kommunalkomiteen, den 19. november 2004

Magnhild Meltveit Kleppa

leder

Per Sandberg

ordfører